

Sociální a sociálně-kritická dimenze umění

Přednáška sleduje téma sociálně orientovaného umění v jeho snaze propojit umění se společenským mimouměleckým kontextem. Zaměřuje se na sociálně-politický a sociálně-kritický aspekt soudobého umění. Umění je viděno jako sociální aktivita a prostředek komunikace.

Společensky angažované umění hledá v umělecké tvorbě nástroje kritiky sociálních nebo institucionálních jevů. Současné politicky angažované umění reaguje např. na propojení tradičních institucí umění s korporátním kapitálem, své aktivity proto přesouvá do veřejného prostoru a hledá nové institucionální rámce. Vznikají tak nejrůznější nové výstavní projekty, nová „bienále“, mnohdy na místech donedávna považovaných za okrajové.

Političnost současného angažovaného umění zároveň nespočívá jen v politickém tématu či v konkrétní kritice vybraného společensko-politického jevu, nýbrž už sama jeho sociální skutečnost, způsob jakým umění, umělci i jejich díla existují ve společenských souvislostech, se jeví jako politikum. Společenské, ekonomické a kulturní praktiky, jimiž se umělecká díla stávají součástí systému umění, forma jakou se zapojují do institucionálního rámce, jakým diskursem je zdůvodňována jejich legitimita, to vše je nyní chápáno jako specificky politický fenomén.

Současně s tím by se umění mělo zapojit do života a působit tam, kde jiné typy společenských činností dosahují jen obtížně. Vedle vlastního umění ve smyslu tvorby uměleckých děl, tak vzniká rozšířená oblast angažovaných praktik: „sociálně angažované umění, komunitní umění [...], experimentální komunity [...], dialogické umění [...], participativní [...], intervenční [...], umění založené na průzkumu (research-based) nebo kolaborativní [...] umění.“¹ Je to oblast umělecké tvorby, kde sociální problémy a etické otázky mají přednost před řešením výtvarných, formálních a estetických úkolů.

Obecně můžeme sledovat šířící se trend politického obratu na poli umění, což dokládá i převaha politických témat na celé řadě významných mezinárodních přehlídek posledních desetiletí jako jsou např. Documenta, Manifesta nebo již zmíněná různá bienále, např. Berlínské bienále současného umění. Tento trend může být i reakcí na „estetizaci a depolitizaci života dnešní společnosti“.² Jistá depolitizace a estetizace života v liberálně kapitalistické a globalizované společnosti tím otevírá potřebu specifické politizace umění.

Hledání sociálního obratu v současném umění je výrazem tendence nevidět už umění jako neutrální, esteticky a sociálně autonomní činnosti, ale spíše jako kritickou aktivitu, jako tvůrčí strategii na pomezí umění a společensky prospěšné práce. Umění je tak pojato spíše jako hybridní kulturní forma související s politikou, organizací veřejného života a občanskou angažovaností.

¹ Claire Bishop, Řízení reality. Spolupráce a participace v současném umění, *Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny* 1-2, 2008, s. 11.

² Václav Magid, Od estetizace politiky k politizaci umění a zpět. Bludný kruh současného politického umění, in: Jiří Ševčík, Pavlína Morganová, Dagmar Dušková Svatošová, Terezie Nekvindová (eds.), *České umění 1980-2010. Texty a dokumenty*, Vědecko-výzkumné pracoviště Akademie výtvarných umění v Praze, Praha 2011, s. 624.

Přednáška tak chce na příkladech konkrétních akcí, projektů či intervencí – jak je v českém kontextu prezentují např. Kateřina Šedá, Rafani, Pode Bal, Guma Guar a další – předvést široký soubor řešení a idejí, které mohou být chápány jako nástin aktuálních témat otevírajících široké pole teoretických i praktických přístupů k umění, jež je v tomto kontextu viděno jako výrazný sociální aktér.

Literatura:

Jiří Ševčík, Pavlína Morganová, Dagmar Dušková Svatošová, Terezie Nekvindová (eds.), *České umění 1980-2010. Texty a dokumenty*, Vědecko-výzkumné pracoviště Akademie výtvarných umění v Praze, Praha 2011.

Jan Zálešák, *Umění spolupráce*, Akademie výtvarných umění, Praha 2011.